

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

עלון מס' 25

צו תשע"א

בשם כל ישראל

יסוד עיקרי שחידשה החסידות הוא **שמצווה** היא מלשון **צוּתָא** וחיבור - שקיום צו אינו רק מילוי פקודה מרוחקת, אלא יש בו גם מימד של חיבור וקשר קרוב יותר. בדרך כלל מתפרש כי במצווה יש צוּתָא וחיבור בין נפשו של מקיים המצווה לבין הקב"ה, המצווה עליה. באופן כללי יותר, ובפרט כשהאדם מקיים את המצווה כראוי - כ"חסיד המתחסד עם קונו, עם קן דיליה, ליחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה, צוּתָא וחיבור בין ה' לכנסת ישראל, השכינה. הנוסח המקובל של כוונה כזו במצווה הוא "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה... בשם כל ישראל". בנוסף על עצם כוונת היחוד החסיד גם לקיים בכל מצווה "בשם כל ישראל", ובכך להוציא כל יהודי ויהודי ידי חובת מצווה זו. דווקא כאשר נעשית המצווה "בשם כל ישראל" - במודעות של קיום משותף ע"י כל היהודים - יש בכך יחוד קוב"ה ושכינתיה "בתחתונים", משום שהשכינה, כנסת ישראל, מופיעה ומתגשמת במלואה בעם ישראל הממשי, והיחוד האלוקי מתחולל בעולם הזה התחתון. אם כן, מתברר כי בקיום מצווה יש גם צוּתָא וחיבור בין כל היהודים, ומתוך כך גם צוּתָא וחיבור של ה' עם מציאות העולם התחתונה.

(מתוך "מעין גנים")

הרצון (חלק א')

הרצון הוא הראש השלישי של הכתר, שנקרא בלשון הקבלה 'רישא דאריך'.

במדרכת העולמות (מדרגת העולם הזה) נשאלת השאלה: האם מותר לרצות דברים, גם כשמדובר בצד החיובי? האם מותר לרצות בית, כלים, "בני חיי ומזוני", או אולי לא צריך לרצות כלל?

לגבי העונג, הראש השני של הכתר (ירישא דאין) לא נשאלת שאלה כזו. העונג הוא בבחינת "כי עמד מקור חיים". דבר פשוט הוא שהתענוג קשור לחיים. כדי לחיות חייבים להיות באיזה יכף מסוים. למרות שיש תענוג רע, ברור שאין מקום לשאלה, כי בכל אופן העונג מחויב כדי לחיות. לעומת זאת לגבי הרצון, יש מקום לשאול אם יש בו צורך ביחס לדברים שאינם בגדר של תורה ומצוות. המילה הארמית לרצון היא "**רעוא**", ויש בה את השורש **רע**, ולכן אולי עדיף שלא לרצות שום דבר במיוחד בענייני העולם, גם בענייני חולין מותרים!:

התשובה היא שניתן לרצות גם ענייני חולין. ידוע הכלל של "כל מעשיך יהיו לשם שמים", גם מעשי חולין. יהודי אמור לעשות גם מדברי הגשמיות שלו רוחניות, להכלילם בקדושה. לכן הבעל שם טוב דורש את הפסוק "רצון יראיו יעשה" גם על סתם רצון של חולין. מדובר כמובן באנשים יראי שמים, שמחשבתם הפנימית היא לעבוד את ה' טוב יותר, ובכל זאת יש להם רצונות. הבעש"ט דורש את המשך הפסוק "ואת שוועתם ישמע וישועם", שאותו יהודי שרצה דבר מה וקבל, מתחרט ומבקש כעת שה' יקחו ממנו... ההנחה מאחורי החשיבה שלא צריך לרצות, היא אמונה בה'. האדם לא צריך למשל לרצות משכורת גבוהה יותר, ממילא מה שקצוב לו יקבל וכו'. אין צורך לטמא את הנפש ברצונות, כי הרי מה שצריך ה' נתן. מכאן נובע פירוש הבעש"ט על הירא שמקבל את רצונו ואחר כך מצטער ומתחנן: "הצילו!..". ה' שומע את רצון יראיו גם בענייני חול, אבל יתכן שאותו ירא יתחרט וישווע לבטל את מה שרצה, וגם אז ה' ישמע לו.

מכאן נראה שספק גדול הוא אם כדאי בכלל לרצות משהו. יש שיטות שונות שיאמרו לא לרצות וכי הרצון טמא, אבל לשיטת הבעש"ט מתקיים פרדוקס, שמצד אחד ניתן לרצות דבר מענייני העולם כדי לטויע לענייני האדם, אבל קיימת עדיין האפשרות שהדבר אינו לטובת המתפלל, ואולי יתחרט על כך (וכאמור עליו אז לזעוק וה' יושיעו).

הזמן האסור ברצייה ברמת העולמות הוא שבת. אז האדם חייב לחשוב שכל מלאכתו עשויה ואין לו יותר מה לרצות. זהו כל התענוג הבסיסי של שבת שאין צריך לרצות! - "ויכל".

("אוצר הנפש" א')

פרצוף העבודה (חלק ה')

תיקון כוח המדמה - 'עבודת הנפש' בספירת הדעת

כלל גדול בלימוד פנימיות התורה הוא, שכאשר רוצים לעמוד על טיבה ועומקה של מילה צריך לחפש את הפעם הראשונה שהיא מופיעה בתורה - "הכל הולך אחר הפתיחה". היכן כתוב לראשונה בתורה השרש **עבד**? הפעם הראשונה היא בתחילת הסיפור השני של מעשה בראשית - "ואדם אין **לעבד** את האדמה". הביטוי "לעבד את האדמה" חוזר שוב רק עוד פעם אחת, אחרי חטא אדם הראשון, בסוף הסיפור בפרשת בראשית - "וישלחה ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם". הסיפור פותח ב"ואדם אין לעבד את האדמה" ונגמר בגירושו של אדה"ר מגן עדן - שכעת ה' משלח אותו "לעבד את האדמה אשר לקח משם". רואים ש"לעבד את האדמה" נאמר מחוץ לגן עדן - בהתחלה כתוב לפני שה' לקח את אדם הראשון ושם אותו בגן "לעבדה ולשמרה", ובסוף אחרי שחטא וגורש מגן עדן. בפירוש זה קיימת תופעה של "נעוץ סופן בתחלתן" - "הכל היה מן העפר והכל שב את העפר" - "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", כל בניה מתחילה מעבודות עפר, עבודה של "ואנכי עפר ואפר", דעת אברהם. לאחר אדם הראשון המשך קין בנו בכורו את הדרך של "לעבד את האדמה". הבל היה רועה צאן, ואילו קין, שלא היה הטיפוס הכי חיובי, היה עובד אדמה. עבודת האדמה באופן פיזי צריכה הרבה תיקון. חז"ל ציינו שכל מי שהתמכר לאדמה התדרדר מאד. תיקון אדם, קין, ואחר כך של כנען - קשור עם ספירת הדעת.

אדם וגם **אדמה** הם מלשון **דם**, לשון **דמיון**. כמו שהסברנו ש"יעבד הלוי הוא" זה לקחת את ה"הוא" ולעבוד עמו - להגיע ל"הוא" הנסתר וגם להפוך אותו לגלוי, ל"אתה" - כך כאן יש עבודה עם **כח המדמה**, בספירת **הדעת**. בדעת היתה ראשית השבירה - ראשית מיתת המלכים הקדמונים של **אדם** (**דמיון**) - ובה ראשית תיקון השבירה, תחיית המתים על ידי תיקון כח המדמה. נפרש כאן פירוש פנימי: "לעבד את האדמה" בפשטות הולך על עבודת האדמה, אבל היות שאדם ואדמה זו אותה מילה - "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה" - אז מאד ברור שצריך לדרוש את המלה "אדמה", על כל משמעויותיה, הקשר בינה לאדם ודם ודמיון. הרי בתורה כתוב "נעשה אדם בצלמנו **כדמותנו**" - כתוב ש"**צלם**" היינו סוד האות **א** של אדם ו"**דמות**" היינו סוד האותיות **דם** של **אדם**. רואים ממש מפורש בתורה שאדם הוא לשון דמות, דמיון, דמיון. ישנם בני אדם שהבעיה שלהם היא **דמיונות שוא**. יכולים להיות כל מיני דמיונות, כמו פארנויה - זה גם סוג של דמיון. מתוך דמיון יכולות לבוא חרדות. החרדות הן כבר גבורה, אבל דמיון השוא - שנדמה לי שמישהו רודף אותי, או משהו אחר שהוא שקר וכזב - שייך בנפש לספירת הדעת. בעיה של דמיונות שווא היא כוח מדמה לא מתוקן. ידוע, שרבי נחמן אמר שצריך לקרוא את הילד בשמו - שם היצר הרע הוא כח המדמה. על פי הקבלה, שרש השבירה, שרש כל הבעיות הנפשיות - הוא בדעת, בדמיון. "לעבד את האדמה" אם כן, הכוונה לתקן את חוש הדימוי - "לדעת בארץ דרכך".

(י"ג אב תשס"ט)

אותיות מחכימות: המון - מנה; ונהפוך הוא: המן, הצורך המר, הופך למנה מתוקה הנשלחת מיהודי לרעהו.

אליהו הנביא מתגלה כבחור משונה

רבי גרשון מקיטוב, גיסו של הבעש"ט, ביקש ממנו שיתגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב. פעם בא איזה בחור ואכל וישן אצלו משך זמן. היתה לבחור צורה משונה שלא מצאה חן בעיני רבי גרשון. לימים ביקש שוב ר' גרשון מהבעש"ט שיזכה לגילוי אליהו. ואמר לו הבעש"ט: "הרי כבר זכית לגילוי אליהו על ידי בחור משונה זה!" וסיים הבעש"ט בכך שאליהו הנביא מתגלה לכל אחד ואחד לפי שוויו.

גילוי אליהו – השתקפות התת מודע

מדוע אנשים רוצים לראות את אליהו הנביא, הרי ידוע אצל הבעש"ט שגילוי היחידה שבנפש האדם עצמו גבוהה לאין ערוך מגילוי אליהו! מה ההבדל ביניהם?

לפי הווארט בסיום הסיפור נראה כי גילוי אליהו הוא לראות את השתקפות נפש האדם בראי. גילוי אליהו הוא למעשה גילוי של רובד מסוים של התת מודע. במדע הנפש כיום יש שיטה הקובעת שכל התת מודע הוא ה'בת זוג' של המודע. יש שיטות בפסיכולוגיה האומרות שהאדם הוא זכר ואילו התת מודע שלו נקבה או להפך. לפיכך מובן שאליהו הנביא הוא בחינה משלימה של האדם שהוא אינו מודע לה, כמו בת זוג. חז"ל אומרים שאדם זוכה לזיווגו לפי מעשיו ולפי ערכו. גילוי אליהו הוא כמו הזיווג שהאדם זוכה לו לפי ערכו.

לעומת זאת היחידה שבנפש היא מקום שלם. היחידה כוללת את שני בני הזוג יחד ולא רק צד אחד חסר. זהו ההבדל בין גילוי אליהו לגילוי היחידה שבנפש. גילוי אליהו הוא הזיווג הנעלם של האדם ואילו גילוי היחידה הוא השורש המשותף של הבחינה הגלויה והבחינה הנעלמת גם יחד. היחידה שבנפש היא שלימות האדם.

כאשר הצדיקים מבקשים גילוי אליהו יש לכך תכלית בעבודת ה'. אין זו סקרנות גרידא או רצון לחוויה קדושה. גילוי אליהו עוזר לאדם להכיר את עצמו באופן פנימי. זהו מעין חשבון נפש שעורך האדם לפני קריאת שמע שעל המיטה.

על האדם להכיר את כל מה שנמצא בו - את הטוב והרע, את הגלוי והנסתר.

לעיתים, כמו בסיפור זה, נדמה לאדם שהוא ראוי לגילוי אליהו נפלא ביותר, אך ההבטה בראי נותנת לו תמונה אחרת ומכוונת לתיקונו.

(התוועדות, תש"ס)

י"ב חושים (חלק ד')

חוש הראיה - חוש של ראייה בוחנת (החוש של חודש תמוז - שבט ראובן)

מהי ראייה? ראייה בוחנת וחודרת? זה החוש השני שיוצא מהחכמה. את הדבור הפשטנו להבעה, ואת הראיה נפשית לחדירה במבט.

הפסיכולוג יונג הסביר שראיה בוחנת קשורה לאינטואיציה ותחושות - שייכת לאותו מוח, מוח החכמה. המדענים הכי גדולים כמו איינשטיין היו אנשים אינטואיטיביים, הם באו מהמוח הימני, אף שידעו להשתמש במוח השמאלי. הרעיונות באו להם מהמוח הימני - ברגע שהמוח אמר משהו, זה ודאי נכון. כשאני מסתכל על תמונה שיש בה הרבה פרטים, מדוע פרט מסוים תופס את עיני? אין לכך הסבר הגיוני. התיאוריות הגדולות מתחילות מכך שפרט אחד בולט, נראה לא מתאים - יתכן שהוא פרט שנראה טפל. אם אין לי אינטואיציה לא ארגיש שהפרט הזה הוא המפתח. הפרט הזה הוא, בלשון הבעל שם טוב, 'היחורי' בתיאוריה, החלל שיש בכל דבר. 'היחורי' הזה נמצא ה' - עדיין איני יודע - ואם הפרט הזה תפס את עיני, יש לי סיכוי טוב להגיע לתיאוריה חדשה, לשנות את כל תפיסת העולם. זו דוגמה למשמעות של חוש של ראייה בוחנת, שלאף אחד אין הסבר הגיוני מדוע אני מתמקד בפרט הזה, אבל הוא תפס את עיני.

חוש השמיעה - חוש הפנמה (החוש של חדש אב - שבט שמעון)
החוש הבא הוא שמיעה, ומה היא שמיעה בהפשטה? הפנמה, כח אמהי - כח שבא ממוח השמאל.

חוש התיקון - חוש התשובה (החוש של חדש אלול - שבט גד)
החוש הבא שייך לגד - חוש התיקון (חוש המעשה). החוש שאם אני מקלקל משהו אני מסוגל לתקן אותו, לרפא אותו. חוש התיקון הוא חוש של הנשמה - חוש ששייך לספירת הדעת, חוש יהודי. כוח התיקון הוא הכוח לעשות תשובה. לעומת היהודי, הגוי לא יכול לעשות תשובה באופן בו היהודי יכול. הוא יכול לעשות תשובה ביחס לעתיד, אבל לא ביחס לעבר. כל הפעולות מתקדמות בזמן, אבל תשובה היא הכוח לחזור אחורה בזמן ולתקן משהו שהיה בעבר - זהו כוח יהודי, כוח של הדעת. בסיוון, חודש הדעת הראשון, חוש ההילוך - אנחנו מקדימים את הזמן, ואילו באלול, חודש הדעת השני, אנחנו חוזרים בזמן לתקן את העבר מעיקרו.

(ח' כסלו תשע"א)

תולדת האהבה - תקשורת

אחת מתולדות האהבה היא התקשורת. מי שאוהב, באופן טבעי מדבר עם אהובו. ולהפך, אם אין אהבה אין דיבור, כמו שנאמר על אחיו של יוסף, שברגע ששנאו אותו "לא יכלו דברו לשלום", דבר המעיד על כך שהיו אנשים אמיתיים.

המקור של התקשורת הוא ה**תורה**. התורה היא הדיבור של הקב"ה אל עם ישראל, העם האהוב עליו יותר מכל עם אחר ומכל יתר העולמות, שאותם ברא בחסד ובאהבה.

על מרדכי ואסתר נכתב "ויהי **אמן** את הדסה". **אמן**, מלשון **אמונה**, וגם במובן של **אומנת**, לגדל, שמכאן לומדים כי האמונה היא גם כוח מגדל כמו האהבה.

כל ניסיונה של אסתר, שהיא משל לנשמה של כל יהודי, הוא להתגבר על המציאות החשיכה והאפילה של העולם הזה ולחזור לזיקה הראשונית שלה, לקשר האמוני שהיה בינה לבין מרדכי. כיצד היא עושה זאת? ע"י נאמנותה למאמר מרדכי - "ואת מאמר מרדכי אסתר עושה כאשר הייתה באמנה איתו". המאמר הוא המסר, התקשורת שאינו אלא ביטוי לאהבה ביניהם.

("אוצר הנפש" ב')

אמרת הרב

כשאדם עובר ניסיון זה בעיקר כדי לגלות את האמונה. לא תמיד מודעים לאמונה, אבל תמיד היא קיימת.

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnimi.org.il

או בטל' 050-6360882 או 1700700966

הרשמה לקבלת העלון: odedm@neto.net.il

